

В. К. ЛИХАЧОВ

АКУШЕРСТВО

ТОМ 1. БАЗОВИЙ КУРС

Підручник

Друге видання, стереотипне

NK
PUBLISHERS

УДК 618.2/7 (075.8)

Л65

Рекомендовано вченою радою Української медичної стоматологічної академії (нині — Полтавський державний медичний університет) як підручник для здобувачів вищої освіти, лікарів-інтернів (протокол засідання вченої ради УМСА від 24.06.2020 року № 11)

Рецензенти:

О. В. Булаченко, доктор медичних наук, професор, зав. кафедри акушерства і гінекології №2 Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова.

О. В. Кравченко, доктор медичних наук, професор, зав. кафедри акушерства, гінекології та перинатології Вищого державного навчального закладу України “Буковинський державний медичний університет”.

В. І. Похилько, доктор медичних наук, професор кафедри педіатрії №1 з пропедевтикою та неонатологією Полтавського державного медичного університету, заслужений лікар України.

Ліхачов В. К.

Л65 Акушерство. Том 1. Базовий курс/В. К. Ліхачов. — 2-ге вид., стер. —
Вінниця : Нова Книга, 2025. — 392 с.
ISBN 978-966-382-961-6

У підручнику наведено сучасні відомості для опанування базових знань з акушерства, засновані на принципах доказової медицини. Використані численні, оприлюднені в останні роки, гайдлайни, клінічні настанови, протоколи, практичні рекомендації, розроблені у Великій Британії, США, ЄС, Австралії, Новій Зеландії та інших розвинених країнах.

Підручник сформований на сучасній програмній базі, написаний на високому теоретичному і практичному рівні. В першому томі наведено дані щодо фізіологічного перебігу вагітності, пологів і післяпологового періоду, акушерські підходи до анатомічних особливостей жіночого таза і плода, акушерської термінології, діагностики стану вагітної та внутрішньоутробного плода. Детально описано етапи розвитку пологової діяльності, ведення фізіологічних пологів. Представлено інформацію щодо перинатальної охорони плода, фізіології і патології періоду новонародженості.

Значний обсяг першого тому підручника присвячений веденню пологів при головних та сідничних передлежаннях, вузьких та звужених тазах, неправильних положеннях плода. Ретельно описано акушерський травматизм. У додатках досконало описана техніка основних акушерських операцій і маніпуляцій.

Підручник буде корисним для здобувачів вищої медичної освіти, лікарів-інтернів, практикуючих лікарів акушерів-гінекологів, лікарів-курсантів факультетів післядипломної освіти.

УДК 618.2/7 (075.8)

Всі права захищено. Жодна частина цієї книги не може бути відтворена в будь-якій формі без письмового дозволу власників авторських прав.

Зміст

Від автора	8
Перелік умовних скорочень	9
РОЗДІЛ 1. Фізіологія вагітності. Післяпологовий період	11
1.1. Фізіологія вагітності	12
1.1.1. Будова статевих клітин	12
1.1.2. Запліднення і розвиток плодового яйця	13
1.1.3. Плацентажія	14
1.1.4. Органогенез	15
1.1.5. Критичні періоди розвитку ембріона і плода	17
1.1.6. Критерії перинатального періоду, живонародження і мертвонародження	19
1.2. Фізіологічні зміни в організмі вагітної жінки	20
1.3. Гігієна і раціональне харчування вагітної жінки	23
1.4. Фізіологічний післяпологовий період	24
1.4.1. Зміни в організмі жінки в післяпологовому періоді	25
1.4.2. Ведення післяпологового періоду	26
1.4.3. Післяпологова контрацепція	27
1.4.4. Порядок і умови видачі документів, які свідчать про тимчасову непрацездатність у зв'язку з вагітністю та пологами	29
РОЗДІЛ 2. Таз з акушерської точки зору	30
2.1. Будова і внутрішні розміри кісткового таза жінки	31
2.2. М'які тканини родового каналу	37
2.2.1. Пристінкові м'язи таза	37
2.2.2. М'язи тазового дна	39
2.3. Зв'язковий апарат жіночих внутрішніх статевих органів	41
2.4. Кровопостачання жіночих статевих органів	44
РОЗДІЛ 3. Плід як об'єкт пологів. Акушерська термінологія	47
3.1. Будова голівки плода	48
3.2. Розміри голівки і тіла плода	49
3.3. Акушерська термінологія	51
РОЗДІЛ 4. Методи обстеження вагітних і роділь	58
4.1. Збір анамнезу	59
4.2. Діагностика вагітності	59
4.2.1. Діагностика вагітності ранніх термінів	59
4.2.2. Діагностика вагітності пізніх термінів	61

4.2.3. Визначення терміну вагітності та очікуваної дати пологів	61
4.3. Загальне об'єктивне обстеження вагітної жінки	62
4.4. Вимірювання живота і таза вагітної жінки	65
4.4.1. Вимірювання живота вагітної жінки	65
4.4.2. Вимірювання таза вагітної жінки	67
4.5. Пальпація матки. Прийоми Леопольда – Левицького	74
4.6. Аускультация серцевих тонів плода	77
4.7. Піхвове дослідження	79
4.8. Сучасні методи обстеження вагітних і роділь	83
4.8.1. Ультразвукове дослідження плода	83
4.8.2. Доплерометричне дослідження швидкості матково-плацентарно-плодового кровотоку	85
4.8.3. Кардіотокографія (КТГ)	87
4.8.4. Визначення в крові гормонів фетоплацентарного комплексу і специфічних білків вагітності	90
4.8.5. Біопсія хоріона і плаценти	92
4.8.6. Дослідження навколоплідних вод	92
4.8.7. Кордоцентез	93
4.8.8. Медико-генетичне консультування	94
РОЗДІЛ 5. Пологовий акт	95
5.1. Механізми пологового процесу	97
5.1.1. Період розкриття шийки матки	97
5.1.2. Період вигнання	100
5.1.3. Послідовий період	100
5.2. Ведення фізіологічних пологів	102
5.2.1. Ведення I періоду пологів	106
5.2.2. Ведення II періоду пологів	108
5.2.3. Ведення III періоду пологів	114
5.3. Принципи ведення партограми	120
5.4. Оцінка стану новонародженого і медичний догляд за ним у пологовій залі	127
РОЗДІЛ 6. Фізіологія і патологія періоду новонародженості	128
6.1. Анатомо-фізіологічні особливості періоду новонародженості	129
6.1.1. Анатомо-фізіологічні особливості доношених новонароджених	130
6.1.2. Перехідні фізіологічні стани новонароджених	132
6.1.3. Анатомо-фізіологічні особливості недоношених новонароджених	133
6.2. Догляд за новонародженими та їх вигодовування	134
6.3. Організація роботи відділення новонароджених	139
6.4. Патологія періоду новонародженості	140
6.4.1. Пологові травми новонароджених	140
6.4.2. Захворювання новонароджених	142
6.5. Асфіксія новонародженого	146

РОЗДІЛ 7. Головні передлежання. Біомеханізми і ведення пологів.....	148
7.1. Потиличні передлежання.....	150
7.1.1. Передній вид потиличного передлежання.....	150
7.1.2. Задній вид потиличного передлежання.....	152
7.2. Розгинальні передлежання і вставляння голівки плода.....	155
7.2.1. Передньоголовне передлежання.....	156
7.2.2. Лобне передлежання.....	158
7.2.3. Лицеве передлежання.....	160
7.3. Асинклітичні вставляння голівки плода.....	164
7.4. Неправильні стояння голівки плода.....	166
РОЗДІЛ 8. Тазові передлежання.....	170
8.1. Класифікація тазових передлежань.....	171
8.2. Діагностика тазових передлежань.....	172
8.3. Ведення вагітності при тазових передлежаннях.....	174
8.3.1. <i>Корегуюча гімнастика для виправлення положення плода після 32 тижнів вагітності.....</i>	<i>174</i>
8.3.2. <i>Зовнішній профілактичний поворот плода на голівку за Б. А. Архангельським при тазовому передлежанні плода.....</i>	<i>178</i>
8.3.3. <i>Зовнішній профілактичний поворот плода на голівку при його сідничному передлежанні за методом І. І. Грищенко та А. Є. Шулешової.....</i>	<i>181</i>
8.4. Біомеханізм пологів при тазових передлежаннях плода (передній вид).....	185
8.5. Перебіг і ведення пологів при тазових передлежаннях.....	188
8.5.1. <i>Класична ручна допомога та її модифікації при тазових вставляннях плода.....</i>	<i>191</i>
8.5.2. <i>Методика консервативного ведення пологів при неповному (чисто сідничному) і повному (змішаному) сідничному передлежаннях плода.....</i>	<i>195</i>
8.5.3. <i>Ведення пологів при неповному (чисто сідничному) вставлянні плода за Н. А. Цов'яновим.....</i>	<i>196</i>
8.5.4. <i>Ведення пологів при ножному передлежанні плода.....</i>	<i>198</i>
8.6. Оперативне розродження при тазових передлежаннях.....	200
8.6.1. <i>Кесарів розтин.....</i>	<i>200</i>
8.6.2. <i>Екстракція плода за тазовий кінець.....</i>	<i>200</i>
8.7. Ускладнення при витяганні плода за тазовий кінець.....	207
РОЗДІЛ 9. Неправильні положення плода. Акушерські повороти.....	212
9.1. Загальні відомості про неправильні положення плода.....	213
9.2. Зовнішні профілактичні акушерські повороти при неправильних положеннях плода.....	218
9.2.1. <i>Зовнішній профілактичний поворот плода на голівку при його поперечному або косому положенні за Б. А. Архангельським.....</i>	<i>219</i>
9.2.2. <i>Зовнішній профілактичний поворот плода на голівку при його поперечному або косому положенні за Вігандом.....</i>	<i>220</i>
9.3. Зовнішньо-внутрішні акушерські повороти плода.....	221
9.3.1. <i>Класичний зовнішньо-внутрішній акушерський поворот плода на ніжку.....</i>	<i>221</i>

9.3.2. Зовнішньо-внутрішній комбінований поворот плода на ніжку при неповному розкритті шийки матки (ранній поворот за Брекстоном-Гіксом)	224
9.4. Ускладнення при виконанні акушерських поворотів	226
РОЗДІЛ 10. Анатомічно звужений і клінічно вузький таз	229
10.1. Класифікація анатомічно звужених тазів	230
10.2. Коротка характеристика звужених тазів	231
10.3. Діагностика звужених тазів.	234
10.4. Перебіг вагітності і пологів при звуженому тазі	238
10.5. Ведення пологів при звужених тазах	245
10.6. Клінічно вузький таз	246
РОЗДІЛ 11. Акушерський травматизм	249
11.1. Травми зовнішніх статевих органів	250
11.1.1. Пошкодження вульви і присінку піхви	250
11.1.2. Розриви промежини	251
11.2. Травми внутрішніх статевих органів.	257
11.2.1. Розриви піхви	257
11.2.2. Закриті травми піхви (гематоми).	259
11.2.3. Розриви шийки матки	260
11.2.4. Розриви матки	262
11.3. Травматичні ускладнення, що виникають у послідовому і післяпологовому періодах	267
11.3.1. Виворіт матки.	267
11.3.2. Післяпологові нориці.	269
11.4. Ушкодження кісткового таза	270
Додатки	271
1.1. Кесарів розтин.	272
1.1.1. Показання до кесаревого розтину.	272
1.1.2. Лапаротомні доступи при кесаревому розтині.	274
1.1.3. Техніка виконання операції кесаревого розтину	279
1.1.4. Ускладнення операції кесаревого розтину.	298
1.2. Операції з підготування пологових шляхів	300
1.2.1. Штучне розширення шийки матки	300
1.2.2. Акушерська допомога, яка стосується плодового міхура	309
1.2.3. Хірургічні методи розширення статевої щілини	311
1.3. Ручні допомоги при тазових передлежаннях. Екстракція плода за тазовий кінець	315
1.4. Акушерські щипці та вакуум-екстракція плода	315
1.4.1. Акушерські щипці	315
1.4.2. Вакуум-екстракція плода	332
1.5. Акушерські повороти.	335
1.6. Плороруйнуючі операції.	335
1.6.1. Плороруйнуючі операції при поздовжньому положенні плода.	336

1.6.2. Плороруйнуючі операції при поперечному положенні плода	345
1.6.3. Ускладнення при виконанні плороруйнуючих операцій та їх профілактика	353
1.7. Ручне відділення плаценти і обстеження порожнини матки	353
1.8. Акушерська допомога при дистоції плечиків плода	354
1.9. Репозиція випалої петлі пуповини	361
1.10. Репозиція матки після її вивороту	363
1.10.1. Ручна репозиція матки після її вивороту	363
1.10.2. Хірургічне лікування вивороту матки	366
1.11. Перев'язка маткових судин і внутрішньої клубової артерії	369
1.11.1. Перев'язка маткових і яєчникових судин	369
1.11.2. Перев'язка внутрішньої клубової артерії (<i>a. iliaca interna</i>)	371
Список літератури	373

Навчальне видання

Ліхачов Володимир Костянтинович

Акушерство

Том 1. Базовий курс

Підручник

Редактор *О. В. Марчук*

Коректор *Л. Я. Шутова*

Художники-ілюстратори: *А. Льчук, І. Савчук*

Комп'ютерна верстка: *О. С. Парфенюк*

Підписано до друку 13.02.24. Формат 70×100/16. Папір крейдяний.
Гарнітура *Myriad Pro*. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 31,76. Зам. № 2403.

ПП "Нова Книга",

21029, м. Вінниця, вул. М. Ващука, 20.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції

ДК № 2646 від 11.10.2006 р.

(067) 6562650

E-mail: novaknyha@gmail.com

www.nk.in.ua